

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕՅՔԸ

Դ. — Ան կը փնտռէր Աստուծոյ փառաքինը։ Այսինքն, թէ Աստուծոյ մտածութիւնն էր կատարուին ամենէն առաջ, — Սուրբ Ելլայ Անոր անունը, արքայութիւնը գայ, կաթը կատարուի, ինչպէս երկինքը՝ հրեշտակներու մէջ, նոյնպէս ալ աշխարհի վրայ, մարդերու միջև։ Եպտա աղօթքներ անձուկ, ետստէր և աշխարհային են։ Նախ՝ մարդկայինը, աշխարհայինը ու թոշնաւորը կը խորհին ու յետոյ Աստուծոյն, Կրկնաւորը և յաւիտեանկանը։ Տիպար աղօթք մը պէտք է մեր միտքը ու սիրտը լեցնէ Աստուծոյն մտածողներով, երկինքի թափառողութեան յատուկ բաղձանքներով, ու տիեզերական Մեծ Կամքին տիրապետումին տեսնանքով։ Եթէ մենք քրիստոնէական ճշմարիտ հոգիով լեցունեմ մարդիկ ենք, պէտք է այս մտածումը շատ մօտ գայ մեր սիրտներուն։ Եթէ մեր հոգին կը վաւմանայ, կը ստաւախանայ, և քրիստոնէական ճշմարիտ մեծութեան կը վերանայ, այն պէտք է Ելլայ տիրող ըղձանքը անոր, այնպէս որ Աստուծոյ Թագաւորութեան զաւուն ու անոր կամքին կատարուելուն ջանք կարօտը պէտք է բռնկենք մեր հոգին ամբողջ, և անոնց մէջ պէտք է գտնենք մեր անձին ճշմարիտ կարօտներուն։ Միակ յագեցումը։ Բայց, մեղք որ, մեղք է վրէիբ կրնան հասնիլ այդ հոգեկան վսեմ բարձրութեան։ Տէրունական Աղօթքը՝ զոր աւմէն օր կը կրկնենք, մեղքներով, մէջ թէ բոլոր աղօթքը, հապա անոր մի միտին «նկենցէ արքայութիւն թոշ, խօսքը կարենայինք ըսել ճշմարիտ հասկացողութեամբ, ներքին բռնկող բաղձանքով մը։ Եթէ ոչ, այդ հայցուածները այնչափ իրենց կարեւորութիւնը կը կորսնցնեն, որչափ կը մերկանան թեր եռանդաւորն բաղձանքներուն գրեթէ կրելէ։ Եթէ այնպէս՝ մեղք, որովհետեւ Տէրունական Աղօթքը իր տէրունականութեամբ ըսած չենք կրնար ըլլալ, այլ գայն մերինը ըրած Ելլալու անձնասիրութեան ու նեղուր վերաբերումին մէջ կաշկանդուած կը մնանք։ Տէրունական Աղօթքը և անոր մեծ ձեղինակը Աստուծոյ

փառքը կը փնտռեն, «Փնտռեցէք նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ և այդ ամենայն յաւելցի ձեզ»։

Ս. — Ան Աստուծոյ օրական հոգածութեան և խնամքին կը վստահի։ «Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր»։ Ինչպէս օր ծառային աչքը իր տիրոջ և աղախինի մը աչքն ալ իր տիրոջ ձեռքերուն կը նայի, այնպէս ալ իր տիրոջ մարդոց աչքերը Աստուծոյ կենսապարգև ձեռքերուն կը նային։ Ահա ասորիկ Տէրունական Աղօթքին մէջ մեր սանեցած անձնական բաժինը ասկէ ետքը կը սկսի, որովհետեւ քօրական հացը, «նեւ բողոքութիւն հայցելը», «չարէ ազատ պահուիլ» մեր անձերուն համար Աստուծոյ ուղուած խնդիրքներ են։ Այս կերպով այս տիպար աղօթքը միայն Աստուծոյն յայտ չլինար, այլ մարդկայինն ալ յարմարապէս լծորդուած է անոր։ Երկրաւորը երկնաւորով լիացած ու սրբացած, ահա այն է աղօթքին բաղձալի ներդաշնակութիւնը, և ամենէն էականը ամէն աղօթքի մէջ։ Մեր անձնական պէտքերուն հայցուածները կը սկսին ամենապարզ ու տիեզերական պէտքով մը, — «Զհաց մեր հանապազորդ»։ Եթէ մեր բոլոր պէտքերը պարզենք, կը տեսնենք՝ օրուան հացին կը հաւասարին աւնոնք, իրենց ամենավերջնական պարզութեան մէջ։ Մեր մարմնաւոր կերպարները Աստուծոյ կը տրուի մեղի։ Աստուծոյ է որ ցորենը կը բուսցնէ եւ բուսեղէններուն կեանք կուտայ, և նախախնամական ամէն միջոց ի գործ կը դնէ։ մեր ապրելուն համար, կենդանութեան աղբիւրը Աստուծոյ ինքն է։ Կը տեսնենք որ Յիսուս չանտեսեր մեր երկրաւոր պէտքերը, ու կը սորվեցնէ զանոնք խնդրել Աստուծոյ։ Մեր մարմնաւոր կերպարներէն զատ՝ մեր անմիջական պէտքն ալ նորէն օրական հացն է, մեր վայրկեանական պէտքը դարձեալ օրական հացն է։ Որովհետեւ վաղը իր չարն ալ ունի դօ անոր ճարն ալ, վաղուան հոգը իրեն համար շատ է օրուան հացը պէտք է խնդրել։ Աստուծոյ, վստահելով Անոր՝ մեր կեանքին բոլոր օրերուն համար։ Մեր Երկնաւոր հայրը կրնար հայրերէն շատ աւելի բարեքներ կրնայ տալ մեզի, միայն թէ պէտք է զինքը ընդունինք իրեն բարեքներու բաշխող։ Այսպէս՝ Տէրունական Ա-

դօթքը մե'ր ալ աղօթքը կղած կ'ըլլայ, Աստուծոյ օրական հոգածութեան ու խնամքին վստահելով:

Ձ. — Ան մեղքերը կը խոստովանի ու թողութիւն կը խնդրէ: Այս հայցումը ընդհանուր է, «Եւ թող մեզ զպարտիւս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապաշտացա: Այս կերպով Տէրունական Աղօթքին ամենէն էական մէկ ուրիշ մասնայատկութիւնն ալ երեւան կուգայ, — թողութիւն խնդրել և թողուլ, ներուիլ և ներել: Այո՛, սուրբերն անգամ պէտք է խոստովանին իւրենց մեղքերը, ինչպէս որ մեղաւորները. որովհետեւ մարդ մեղանշական է: Այս ներողութեան պէտքը մեր հոգիին «օրական հացն» է, հոգին առանց անոր չի կրնար ապրիլ և կը մեռնի անսուղ: Մենք ամէն օր կը մեղանշենք ու անոր համար ամէն օր ալ պէտք ունինք ներողութեան. ամէն օր կ'իշխանք, հետեւարար ամէն օր ալ պէտք ունինք մեր անկումները արգիլող ու մեր զանգալումները ազդող հայրական ձեռքերու: Բայց այս ամենուն մէջ Աստուծոյ շնորհներուն առատութիւնը կը ծածկէ բոլոր մեղքերը, կը ամբլէ մեզ բոլոր ազատելու թիւններէն: Մենք Աստուծոյ կը մօտենանք ամէն օր աղօթքի բանաւոր պատարագ մատուցանելու համար, և որովհետեւ Աստուծաւ ալ միշտ սուրբ է, ուրեմն, պէտք է որ մենք ալ ամէն օր սրբուինք խոստովանութեան հոգեկան մերկացումով ու լուացումով: Երկնաւոր շնորհքի թողութեան և ներողութեան սրբագործող ցօղով: Աստուծոյ հետ հաղորդակցելու և Անոր սուրբ անուան համար աղօթելու յայն ատեն միայն արժանի կ'ըլլանք՝ երբ մեր մէջ դաննանք ճարտ սուրբ: և այդ կարելի չէ առանց ամէն օր աղօթելու, «Եւ թող մեզ զպարտիւս մեր»: Բայց նորէն այս մեծ շնորհքը, այս անունն բարիքը պայմանազրուած է մեր ուրիշներու ներելու վրայ: Ներողութիւն առնելու համար ներել պէտք է գիտնալ, ի՞նչ քաղցր էրանութիւն, ի՞նչ անսպասելի հաճութեւն մեր արգէն պարտական եղած երջանկացուցիչ պարտականութեան մը կատարումովը երկնաւոր շնորհքի մը — ներողութեան — ալ արժանանալ, կրկնեալի շահ, կրկնակի շնորհք: Այսպէս՝ Յիսուս կը պնէ Տէրունական Աղօթքի գոհար

մանեակը Թանկագին ազամանդով մըն ալ, ա՛յնքան վայելչօրէն, և ա՛յնքան գեղեցիկ:

Է. — Տէրունական Աղօթքը չարէն ազատում ալ հայցող աղօթք մըն է: Եթէ կարելի ըլլար, փորձութեան սահմաններն իսկ ոտք կոխել պիտի չուզէինք. որովհետեւ մեր անկումները Փռուչ-պսակներու լիկանքը կուտան մեր սիրտերուն: Ամէն փորձութիւն, որմէ չենք կրնար պրծիլ, աւեր մը կը գործէ մեր հոգիներուն խորք: Խղճի խայթի տազնապնեւուն մէջ կը չարչարուինք շատ անգամ, և մեր արցունքով մեր անկողինը կը թրջենք: Բայց քանի որ անկարելի է պրծիլ փորձութեան տուայտի ճանկերէն, քանի որ գերբուհ և այս կեանքի ճամբան, քանի որ պայծար մըն է կեանքը իր բոլոր կենսախայտ երեւոյթներուն ներքեւ, ուրեմն, պէտք է խնդրենք որ չարին ազդեցութենէն ազատ մնանք, չարին չարիքի իշխանութենէն հեռու ըլլանք: Այո՛, մեր Երկնաւոր Հայրը մեր Փրկիչն է, վստահեալով և տազնապնեւուն մօտ գիշերներուն մէջ Անոր օգնութեան կը գիմենք, և Անոր փրկող ձեռքերը կը հասնին մեր օգնութեան: Երբ կեանքի ծովը կ'ալեկոծի, երբ քողոր աշխարհ կը մթագնի մեր աչքերուն առջեւ, երբ յոյսի երկինքին բռնչող սատղբեր կը մօրին, երբ տառապանքի խոր ձորերու մէջէն փնջնինք մեր այս աշխարհային ճամբորդութեան մէջ, այո՛, այս տիւրբ և հոգեւարչար տազնապնեւուն մէջ կը կանչենք մեր Արկնաւոր Հօր ու Փրկիչի սուրբ անունը, և կ'ըսենք՝ «Այլ փրկեալ գտեալ ի չարէնս»:

Տէրունական Աղօթքը՝ այս բոլոր մասնայատկութիւններով՝ տիպար աղօթք մը ըլլալու իր ամբողջութիւնը կը կատարելագործէ: Անոր մէջ Աստուծոյ և Անոր սուրբ անունն ու կամքն համար հայցումներ, և մարդուն և անոր պէտքերուն, տկարութիւններուն համար խնդիրքներ կան: Կոն Աստուծաւ և մարդ փոխադասութիւն մը կը կազմեն՝ իբրեւ Մտեղծող և ստեղծուած, Հայր և որդի, Փրկիչ և փրկուած, Նախախնաւ մող և Նախախնամեալ, Ուրեմն, քանի որ մեր բոլոր քաղձառններուն և պէտքերուն համապատասխանող աղօթք մըն է Տէրունական Աղօթքը, սորվինք և հոգիով ու ճշմարտութեամբ կրկնենք զայն:

Պ.

«ՀԱՅԲ ՄԵՐ, ՈՐ ՅԵՐԿԵՆՈՒ ԵՍ»

Ահաւաստիկ ոսկեղէն մուտքը Տէրունական Աղօթքին — «Հայր մեր, Զոյգ մը բառեր որոնցմէ գութ, գորով, սէր ու հուգածութիւն կը ձորին Անուանում մը, կուչում մը, որ միակ յոյսն է եղած անառակ որդի մարդկութեան: «Հայր, մեզայ յերկինս և առաջի քո: Այս եղած է ճշմարտութեան միակ ուղիանը, որով կուպաշտ աշխարհն ալ փրկութեան որսացուած է. որովհետեւ, երբ Պօղոս առաքեալ Արիսպագոսի մէջ իր այնքան տրամաբանական և համոզկեր ճառը կը խօսէր զարգացեալ Աթենացոյց, այսպէս ըսաւ: — «Ձի նսմաւ կեամք և շարժմք և եմք, որպէս և ումանք ի ձերոց ճարտարաց ասացին, թէ նորա և ազգ իակ եմք» (Գործք ԺԷ. 28): Եւ այս կերպով «Անձանթիին Աստուծոյն նուիրուած սեղանին նշանաթիւները պարզելով՝ ցուցնել ուզեց թէ բոլոր մարդկութիւնը աւելի սերտ կապով մը միացած է ճշմարտ Աստուծոյ հետ քան զոր կը կարծէին իրենք, «ամէն կողմանէ յոյժ հրօնաւէր» Աթենացիները: Ուրեմն, Տէրունական Աղօթքին մուտքը և սեպտենա կապով մը այս մասին վրայ հետեւեալ կարգով քանի մը խորհրդածութիւններ ընել պատեն է և յարմար:

Ա. — Մեծագոյն ճշմարտութիւնն է որ Աստուած մեր Հայրն է: Այսօր տիեզերական բարեշրջութեան մը գոյութիւնը վարկած մը ըլլալէ զազրած կը նկատուի, և իբրեւ զուտ ճշմարտութիւն անկարելի է աւնոր չհանդիպել տիեզերքի ամէն մէկ երեւոյթներուն և գործերուն մէջ: Լեռնաւարաւ, այս տեսակէտով կ'ոճոցենք բարեւորութիւն մը չտեսնել և անոր գոյութեան կասկածել՝ խորհող ու տրամաբանող միտք մը չունենալ պիտի նշանակէր: Քրօնքնեւրու պատմութիւնը այս մասին աւելի պիտի ճախսօ փաստեր կը պարունակէ կրօնքնեւրու բազմազան դիմադրողութիւններուն և մասնաշատկութիւններուն առեւթերադրութիւնովը: Բարեկական, Քաղաքական և հին յուրեական առասպելախառն կրօնքներու մէջ առասպելեալ, ազգամետք ու իրերափոքան

աստուածներէն մինչև Իորայէի Ծանգէն կամ Ենգան, որչափ մեծ ու անհամեմատելի տարբերութիւն: Ենգան, որ նորէն «վերջինիցի», «ծախիւ չուր», «նախաձեռն», «Տէր զօրութեանց»: Աստուած մըն է: Ենգան, որ իր փառքին այնչափ նախանձախնդիր, կ'ըսէ, «Ձի ես եմ Տէր Աստուած քո, Աստուած նախանձախնդիր որ հաւաքեանեմ զմեզս հարանց որդեաց, յերիս և ի չորս ազգս ատելեաց իմաց. և առնեմ զոգորմութիւն ի հազար ազգս սիրելեաց իմաց, և ոչք պահեն զհրամանս իմ» (Ելից Ի. 5-6): Եւ Սինայի այս որոտացող և սարսուզեցնիկ բարձունքէն յայտնուող շանթիւրու Աստուծին մինչև Դոգդոֆայի հեղ Գառնուկը և Անոր սորվեցուցած «Սուրբ Հայրը», «Արդար Հայրը», «Մեր Հայրը», ինչ անչափելի խորութիւն սիրոյ մեծագոյն հրաշքին և հայրութեան ամենամեծ ճշմարտութեան: Եւ զեռ չհաստատէ կրօնքներու վսեմ բարեշրջութեան ու շրջանակի թէ մեծագոյն ճշմարտութիւնն է Աստուծոյ Մեր Հայրը ըլլալը:

Այս ճշմարտութեան մեծութեան փաստերէն մէկը սա է թէ Աստուած, կենդանական, բուսային և հանքային — զործարանաւոր և անզործարանաւոր — աշխարհին արարիչը, բայց մեր Հայրն է. ասոնց մէջ Աստուածային բնութեան հետ ազգականութիւն կամ աղերս մը չկայ, բայց այդչէ ճշմարտութիւնը մարդկութեան համար: Բանաստեղծին կուրծքին տակ ներշնչումի կայծեր բուկցնող երգիւրանգ ծաղիկ մը իր գեղեցկութիւնով, ծիածանը իր հիւր-կանաչ գոյներով, ովկիանոսը իր անհունութիւնով, երկնաբերձ լեռները իրենց ամպածաբար դաւաթներով, սիրուն թռչնիկներ իրենց հոգեգրաւ ճիւղիւններով, վերջապէս երկինքն ու երկիրը՝ իրենց բոլոր հրաշալիքներով զԱստուած կը գովեն ու կը փառաւորեն իբրեւ իրենց Արարիչը, բայց, տկար մանկիկէ մը մինչև ուժասպառ ծերը զԱյն կը բարեբանեն իբրեւ իրենց Հայրը: Եւ այս քրիստոնէական վսեմ կրօնքին շնորհած այն հուրք, խրախուսիչ ու վերացուցիչ համարձակութեամբ, զոր այնքան սուղ, իր միածին Որդիին սիրագործող արեւոյդը, գնեց մեր Հայրը մեզի համար:

Այս կէտը՝ քիչ մը պարզաբանելով՝ կրնանք ըսել թէ Աստուած մեր հոգիներն

բուն Հայրենո է: Մարդկային հոգիին ամէն մէկ յատկութիւնը անոր համապատասխանող Աստուածային անհուն ստորոգելիքներէն մէկուն պատկերն է օ՛ն ասաց Աստուած: արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում և ըստ նմանութեան» (Մենդ. Ա. 26): Եւ փչեաց յերեսս նորա շունչ կենդանի, և եղև մարդն յոգի կենդանի» (Մենդ. Բ. 7): Մեր մտաւոր բոլոր կարողութիւնները՝ որոնցմով մեծ աստղաբաշխին բացագանչածին պէս «Աստուծոյ հոգի իր հրաշալիքներուն մէջէն առաջին անգամ մենք կ'անցնինք», և (կնոր քայլերուն կը հետեւինք, մեր սիրտին բոլոր զգացումները՝ որոնցմով անհուն յագեցումի անմարելի պապակովը կ'այրինք, մեր հոգեւոր բոլոր կարօտները՝ որոնցմով սրբութեան, արդարութեան, ճշմարտութեան, բարութեան ու գեղեցկութեան հասնելու բուռն բաղձանքներու խնկումովը կը հալի ու կը սպառի մեր հոգին, այո՛, ասոնց ամէնը ուրիշ բան մը չապացուցաներ, եթէ ոչ սա ճշմարտութիւնը թէ Աստուած՝ կենդանութեան շունչ փչելով մեր ունեւորուն՝ հայրը եղաւ մեր հոգիներուն: Եւ ասկէ մեծ ի՛նչ ճշմարտու-

(Նաբունակելի՝ 4)

թիւն կարելի պիտի ըլլար երեւակայի ու գտնել մարդկային միտքին համար: Մենդոց Գիրքէն մէջ բերուած վերի խօսքերէն կըրնանք նոյն իսկ հետեւցնել, թէ մինչև անգամ մարդկային մարմնոյն նմանութիւնն ալ հետեւողութիւն մը կրնայ ըլլալ Աստուծոյ, բայց այս ոչ թէ տառական ու բառական առումով. որովհետև, «Աստուած հոգի է», և մարմինը հոգիին նիւթական պատկերն է: Բայց, երբ Աստուած ուզեց ինքզինքը յայտնել մարդոց՝ մարդկային նմանութիւնը ընտրեց իբրև յարմարագոյնը: Եւ ի վերայ աթոռոյն նմանութիւն կերպարանաց, . . . այս տեսիլ նմանութիւն փառացն Տեսան» (եղեկ. Ա. 26, 28): Ինչ որ ալ ըլլայ, արդէն մեր հոգեկան, մտաւոր ու զգացական բոլոր կարողութիւնները, իրենց սուրբ և իսկական վիճակներուն մէջ, Աստուածայնութեան վսեմ ու ճշմարիտ կնիքը կը դրուին մեր ճակատներուն վրայ, որով մեր ծագումին սրբութիւնովը և ներաշխարհին մեծ ու անհուն կարօտներովը և Յիսուսի շնորհած ազատութիւնովը՝ համարձակութիւնը կ'ունենանք աղօթելու և ըսելու. «Հայր մեր, որ յերկինս ես:

ԳՐ. ՍՐԿ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Ս Ե Ի Ա Ն

Ովկիանոսների եզերքներին մոլ,
Ես երազում եմ յաւերժ գեղամի
Կապոյտ սափառը մեր ջինջ Սեւանի
Լի հէ՛հեաթական հալկական զինով:

Հոգուս կառօք կարապի թելով
Թռչում է նրա ափերն հայրենի,
Նրա երկինքն ինձ եղաւ հովանի,
Նա ինձ օրօրեց զով-հով քերով:

Ուր լինեմ, լինը մեր չեմ մոռանայ...
Ով նակասագի՛ր, քո ձեռքով բարի,
Երբ բաժանեցիր ծովերն աշխարհի, —
Մեզ տուիր միայն լինը Սեւանա:

Եւ ես մեր լինը չեմ փոխի յաւէս
Ովկիանոսների, լայն ծովերի հետ:

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ